

Јарослав Суџек

СИГНАЛИЗАМ У ОЦАЦИМА

О ГАЛЕРИЈИ *ИЗЛОГ*

Галерија *ИЗЛОГ* налазила се ^{*)} у излогу трговинског предузећа Бачка, а била је отворена децембра 1999. године, љубазношћу госпође Драге Пешић, тадашњег директора *Бачке*.

На почетку треће године постојања, галерија почиње са новом концепцијом изложби, под називом *ХИЛЕТИКА СТВАРАЛАШТВА - обмане и надања*, уз вербалну презентацију изложеног на таласима Радио-Оцака. Тамо прочитани текстови, у емисији *СТЕЈТМЕНТ*, чији сам био (и остао) уредник и водитељ, представљају костур књиге коју је, 2004. године, под насловом *ХИЛЕТИКА СТВАРАЛАШТВА - обмане и надања* објавила Народна библиотека у Оцацима.

Јуна 2002. године, у галерији *ИЗЛОГ* почиње нови циклус изложби којим сам хтео да рекапитулирам изложбе и догађања из савремене уметничке праксе у Оцацима у периоду од 1981. до 2001. године. Изложбе и све остало што се догађало, све је то од малог места у Бачкој створило *Свејски нејворк ценјар¹⁾*, *ценјар* чија би се *уметносћ* (како пишем у Уводу блока часописа *ЛУЧА*) могла дефинисати појмом на граници. *На јраници између литерарне и ликовне јрезентације, на јраници оној шћо је за некој уметносћ и оној шћо, за неке, уметносћ јћо више није, на јраници озбиљносћи и неозбиљносћи, на јраници јолијичносћи и ајолијичносћи - једном речју - на јраници оној шћо брише све јранице.*

О ИЗЛОЖБИ СИГНАЛИЗАМ 81

Нови циклус изложби у галерији *ИЗЛОГ* покушао је да потврди моју претпоставку да се трендови глобалне, тзв. нове уметничке праксе могу пратити у свакој иоле социологизираној микро средини - зато је и овај циклус ишао под називом *Изложбе и појаве нове уметничке праксе у Оцацима од 1981. до 2001. године*. Изложбом *Сигнализам у Оцацима* започет је шестоделни циклус. Изложба о сигнализму је први пут била отворена 25. септембра 1981. године у сали месне заједнице. Претходница ове изложбе може се наћи у чињеници да сам се у сигналистички покрет укључио почетком седамдесетих година, о чему Мирољуб Тодоровић пише у уводном тексту каталога *Сигнализам у акцији*²⁾

-Јарослав Сујек улази у сигнализам 1973. године, радећи интензивно на визуелној поезији. Зайажено је његово учешће на изложби Сигнализам у салону Музеја савремене уметности у Београду 1975. године, а заснуљен је и у до сада најобимнијој антологији сигнала, у часопису Кораца, број 1-2, 1976. године. Сујеков рад, међутим, знајно је шири од оног што је приказано и објављено.

Дакле, прва јавна презентација савремене уметничке праксе у Оцацима почела је великом изложбом *СИГНАЛИЗАМ 81*, коју су отворили родоначелник сигнала, Мирољуб Тодоровић, и Спасоје Влајић.

То је управо била и прва уметничка изложба у нашем месту. Вест о отварању је пренела и агенција ТАНЈУГ, тако да се та вест могла прочитати у свим значајнијим југословенским дневним новинама. У *Вечерњим новостима* од 6. октобра 1981, на страни посвећеној култури, испод наслова *Сигнализам у Оцацима* текст почиње овим речима: *У Оцацима је, у организацији оштинске Културно-просветне заједнице, отворена велика изложба под називом Сигнализам 81...*

Наравно, читаоцима ових редова биће индикативно откуд да *оштинска Културно-просветна заједница* реализује изложбу из савремене уметничке праксе - и то баш у Оцацима?!

Ево како је текла прича. У суседној општини Кула, *оштинска Културно-просветна заједница* је, марта 1981, организовала изложбу сигнала са скромним, шапирографисаним каталогом. На овој изложби сам учествовао и ја, па када су кулски каталог видели надлежни **другови** из оџачке КПЗ, питали су ме да ли ја могу нешто слично да организујем у Оцацима, и када сам им то потврдио, **другови** су рекли: *Ако може Кула, моју и Оцаци - али боље!*

И тако смо добили изложбу са репрезентативним каталогом. Било како било, ону изложбу у Кули нико више не помиње, док се

изложба у Оџацима и у садашњим изучавањима сигналазма узима за једну од значајних. Тако Миливоје Павловић у својој књизи *Кључеви сигналаистичке поетиике* констатује: *Прва заједничка изложба групе сигналаиста ван наше земље била је у Милану (1971). Слични настајући организовани су појом у Загребу (1974), Београду (1975), Оџацима (1981) и поново у Београду (1982).*³⁾

Ово ме је уверило да је добар каталог најбитнији елемент сваке изложбе.

О ИЗЛОЖБИ СИГНАЛИЗАМ У ОџАЦИМА

Сама изложба била је конципирана тако да је фактички представила дванаест учесника изложбе *СИГНАЛИЗАМ 81*, односно њихове визуелне радове објављене у каталогу посвећеном изложби сигналазма у Оџацима. Тако су у галерији *ИЗЛОГ*, поред радова родоначеника сигналазма Мирољуба Тодоровића, представљени и радови Љубише Јоџића, Спасоја Влајића, Остоје Кисића, Миливоја Павловића, Мирољуба Кешељевића, Слободана Павићевића, Наде Маринковић, Јелене В. Цветковић, Ранка Игрића, Радомира Машића и Јарослава Супека. Неки од текстова из каталога прочитани су у емисији *Маџазин савремене уметности СТЕЈТМЕНТ* Радио-Оџака. Текстовете из каталога читала је спикерка Снежана Јовановић, а своје текстове читао сам сам *Сигналаизам II*, текст из заоставштине Љубише Јоџића, прочитан је и емитован 10. јуна 2002. године, а 24. јула 2002. прочитан је текст Мирољуба Тодоровића *Фрагменти о сигналазму*.

Изложба *СИГНАЛИЗАМ 81* побудила је велику али опречну пажњу, како наше шире културне јавности, тако и чисто уског, локалног карактера.

Ондашња београдска *Борба*, поред *Полиитике*, најутицајније дневно гласило у тадашњој, великој Југославији, у свом је суботњем културном додатку објавила на пола стране (*Борба* је у то време излазила на великом, *јуџарњем*, формату), текст Миливоја Павловића са наднасловом *Сигналаизам* и насловом *Знаци нове реалности* -уз репродукцију *Сигналаистичке визуелне џесме* Љубише Јоџића, те избора његових сентенци о сигналазму.⁴⁾ Павловићев текст веома афирмативно говори и о изложби, и о сигналазму уопште.

Истовремено, тада веома цењена новосадска *Поља* (часопис за културу, уметност и друштвена питања), доносе на читавој страни подужи текст Ивана Негришорца *Сигналаизам у акцији*.⁵⁾ Овај текст је, у ствари, оштар напад на сигналазам и Мирољуба Тодоровића као оснивача покрета. Занимљиво је да је Негришорац десетак година касније магистрирао са тезом о неоавангардном књижевном раду

Тодоровића, Вујице Решина Туцића и Војислава Деспотова.⁶⁾ Напад на сигнализам изазива бурну реакцију учеснице изложбе Јелене В. Цветковић, па се око тога водила занимљива полемика.

И у оџачкој средини су, наравно, постојале велике недоумице око изложбе такве врсте. ГОК (*Глас оџачке комуне*) у броју од 30. септембра 1981, на 6. страни, објављује позитиван приказ ове изложбе из пера Златка Бенке, под насловом *Пионери новој доживљавања* и репродукцијом *Сигналистичке визуелне песме* Љубише Јоцића. Али већ у следећем броју, ГОК на другој страни доноси непотписани (редакцијски) текст *Најскуљби капитал*, у коме се наглашава да изложба *СИГНАЛИЗАМ 81* у нашој (оџачкој) средини није наишла на *пошћуно разумевање и одобравање*, додајући иронично да је највеће изненађење чињеница да је за *шћамљање капитала*, који *по обиму и садржини превазилази своју намену*, *ушћрошено 35.000 скуљих куљтурних (ондашњих - Ј.С) динара*. И на овај текст стиже одговор из пера Златка Бенке, иначе члана редакције ГОК-а, који покушава не само да се ограда од редакцијског текста, већ и да својим новим текстом *Облици у шћроменама* укаже на основна мерила која би нас приближила разумевању изложбе *Сигнализам 81*.

Да би бура у чаши (Оџацима) била већа, потрудио се ондашњи председник Општинског одбора Соц. савеза, друг Чеда (иначе свршени ђак тада веома цењене марксистичке школе у родној кући друга Тита). Друг Чеда је овај курс (када је све пропало) успешно преточио у ранг више школе и постао директор *Ошћиада* (локалног предузећа) - и он би, када се јављао на телефонски позив, е да би нагласио место на коме је руководиоца, увек изговорио: *ЧЕДА-ОТПАД*. Тако га и данас зову. Дакле, друг Ч ме позвао на *рајоршћ*. У његовом кабинету је био присутан и секретар ОО СС - пензионисани удбаш. Био сам оптужен да сам из Београда довео Гојка Ђога (?!) у Оџаке. Ђога је у оно време био *дежурни кривац*, јер је објавио збирку песама *Вунена времена* у којој су душебрижници *очувања лика и дела Јосића Броза* пронашли нешто *аншћшћрошћивно* и прогнали тзв унутрашње непријатеље. Чеда-Отпад је желео да буде *на линији*, па ме је, пошто препад са Гојком Ђогом није успео, оптужио да у Оџаке доводим *информбировце*. Иако је у руци држао каталог *СИГНАЛИЗАМ 81*, уместо да изговори сигнализам, изговорио је *симболизам*, и претећи, махао каталогом. Пошто ни ја нисам био тиква без корена (мој отац је био првоборац, а деда предратни комуниста), одбрусио сам кумровачком ђаку:

- *Осим миљае које шћвоја жена хекла и шћблена које боцка, у свешћу се шћосле симболизма, о коме си учио у шћмназији, шћојавило шћолико умејничких шћраваца да би се у шћој шћвојој шћлавурди завршћело.*

Тада се из своје фотеље на мене устремио пензионисани удбаш, али сам ја устао и надвисио га бар за две главе. Он се на време зауставио и није употребио своје удбашке, добро познате *аргументе*. Викнуо је да никада не смем *друџа Председника* звати по имену (Чеда), већ сам дужан да изговарам важећу титулу (друг Председник ОО СС). Одбрусио сам и дотрајалом удбашу:

- *До сада ми Чеда никад није био друџ, а од сада још мање* - и демонстративно напустио кабинет *друџа Председника*. Одатле сам кренуо општинском Начелнику за општу управу, човеку који се десетак година раније *џрославио* као директор локалне гимназије из које су избацили ученика завршне године, оптуживши га да *речи друџа Тиџа џредсџавља у кривом оџледалу*. Директор гимназије је, захваљујући овом открићу постао *начелник*, а разредни старешина инкриминисаног ђака (писца ових редова) именован је за директора гимназије.

Али халабука око сигнализма није се на томе завршила. Завршница је била следећа: кумровачки *ђак* ме оптужио да сам код њега самовољно дошао да тражим новац (!) за изложбу. Ову чињеницу Чеди Отпада ми је пренео Начелник за општу управу, а када сам тражио суочење, Начелник ме смирио питањем:

- *Желиш ли да истџерујеш џравду, или да џравиш изложбу?* - намеравајући да ми врати ранији *дуџ*, када је на мом негативном примеру напредовао.

Тада сам схватио да једно са другим не иде - и наставио да правим изложбе.

О ЗНАЧАЈУ ИЗЛОЖБЕ СИГНАЛИЗАМ 81

Неоспорна је чињеница да је изложба из 1981. године имала примарну улогу у превредновању уметничких концепција међу младим уметницима, неоспорно је и то да је изложба позитивно утицала на интензивирање самог сигнализма. Велика изложба нашег покрета (пре ове у Оџацима) била је у Салону Музеја савремене уметности, године 1975. Дакле, пуних шест година сигнализам није презентован - до изложбе у Оџацима, а да би већ следећа изложба сигнализма (у Београду) била идуће, 1982. године, у Срећној галерији Студентског културног центра. Из каталога са те изложбе може се видети да је *нова снаџа сиџнализма* Шандор Гогољак, тада млади уметник из нашег места, чији су радови представљени на целој страни каталога.⁷⁾

Позитиван утицај изложбе *СИГНАЛИЗАМ 81* на наше уметнике могуће је сагледати и у каснијим издањима како сигналистичких алманаха, тако и у књигама разних аутора који су изучавали сигна-

лизам (пре свих, мислим на Живана Живковића и Миливоја Павловића), где се редовно појављују радови по два и више аутора из оџачке средине.

Сигнализам је, као што се види, имао велику улогу у сагледавању другачијих креативних концепција међу младима у Оџацима. Преко сигнализма су се и они упознали и са мејл-артом који ће касније покренути праву стваралачку лавину међу нашим уметницима.

*) Талас приватизације, односно нови власник *Бачке*, срушио је галерију (13.11.2002) да би на том месту направио бутик за продају пецива. Године 2004. не постоји ни Галерија ни бутик за пецива.

1) *ЛУЧА*, часопис за културу, уметност и науку, Св. 16 (СУБОТИЦА, 1999, год VIII). Назив блока *ОЏАЦИ - СВЕТСКИ НЕТВОРК ЦЕНТАР* је, иначе, последње заједничко окупљање уметника из Оџака и околине.

2) *СИГНАЛИЗАМ 81* - Каталог изложбе, Културно-просветна заједница, Оџаци, 1981.

3) Миливоје Павловић: *КЉУЧЕВИ СИГНАЛИСТИЧКЕ ПОЕТИКЕ, ПРОСВЕТА*, Београд, 1999.

4) Види *Борбу* од 10. октобра 1981, страна 12.

5) Види *Поља*, број 272-273, Нови Сад, октобар-новембар 1981, страна 439.

6) Иван Негришорац: *ЛЕГИТИМАЦИЈА ЗА БЕСКУЋНИКЕ*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 1996.

7) *СИГНАЛИСТИЧКА ИСТРАЖИВАЊА*, Срећна галерија СКЦ и Удружење књижевника Србије, октобар 1982, стр 43.